

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Sjette Afdeling)

7. september 2017*

»Præjudiciel forelæggelse – ansvarsforsikring for motorkøretøjer – direktiv 72/166/EØF – direktiv 84/5/EØF – direktiv 90/232/EØF – fører ansvarlig for en ulykke, hvorved førerens ægtefælle, som var passager i køretøjet, afgik ved døden – national lovgivning, der udelukker erstatning for økonomisk skade, som den for ulykken ansvarlige fører har lidt«

I sag C-506/16,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Tribunal da Relação do Porto (appeldomstolen i Porto, Portugal) ved afgørelse af 7. juli 2016, indgået til Domstolen den 26. september 2016, i sagen

José Joaquim Neto de Sousa

mod

Estado português,

har

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, E. Regan, og dommerne A. Arabadjiev (refererende dommer) og S. Rodin,

generaladvokat: P. Mengozzi,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Estado português ved M.E. Duarte Rodrigues,
- den portugisiske regering ved L. Inez Fernandes, M. Figueiredo og S. Jaulino, som befuldmægtigede,
- Europa-Kommissionen ved P. Costa de Oliveira og K.-P. Wojcik, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

* Processprog: portugisisk.

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af Rådets andet direktiv 84/5/EØF af 30. december 1983 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om ansvarsforsikring for motorkøretøjer (EFT 1984, L 8, s. 17), som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2005/14/EF af 11. maj 2005 (EUT 2005, L 149, s. 14) (herefter »andet direktiv«), og Rådets tredje direktiv 90/232/EØF af 14. maj 1990 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om ansvarsforsikring for motorkøretøjer (EFT 1990, L 129, s. 33, herefter »tredje direktiv«).
- 2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem José Joaquim Neto de Sousa og Estado português (den portugisiske stat) vedrørende en angivelig tilsidesættelse af EU-retten, som kan tilregnes Supremo Tribunal de Justiça (øverste domstol, Portugal).

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/103/EF af 16. september 2009 om ansvarsforsikring for motorkøretøjer og kontrollen med forsikringspligtens overholdelse (EUT 2009, L 263, s. 11) ophævede Rådets direktiv 72/166/EØF af 24. april 1972 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om ansvarsforsikring for motorkøretøjer og kontrollen med forsikringspligtens overholdelse (EFT 1972 II, s. 345), herefter »første direktiv«) samt andet og tredje direktiv. Henset til tidspunktet for de faktiske omstændigheder i hovedsagen skal der ikke desto mindre tages hensyn til de ophævede direktiver.
- 4 Første direktivs artikel 3, stk. 1, havde følgende ordlyd:

»Hver medlemsstat træffer [...] alle formålstjenlige foranstaltninger for at sikre, at erstatningsansvaret for køretøjer, der er hjemmehørende i det pågældende land, er dækket af en forsikring. Der træffes inden for rammerne af disse foranstaltninger bestemmelse om, hvilke skader der dækkes, samt om forsikringens nærmere vilkår.«
- 5 Andet direktivs artikel 1, stk. 1, bestemte:

»Den forsikring, der er omhandlet i artikel 3, stk. 1, i [første direktiv], skal dække tingsskade såvel som personskade.«
- 6 Andet direktivs artikel 3 havde følgende ordlyd:

»Familiemedlemmer til forsikringstageren, til føreren eller til enhver anden person, der er erstatningsansvarlig for en skade, som er dækket af den i artikel 1, stk. 1, omhandlede forsikring, kan ikke under henvisning til dette slægtskab undtages fra forsikringens dækningsområde for så vidt angår personskader.«
- 7 Tredje direktivs artikel 1 fastsatte:

»[...] [D]en i artikel 3, stk. 1, i [første direktiv] omhandlede forsikring [skal] dække ansvaret for personskader, der ved færdsel med et køretøj forvoldes på andre passagerer end føreren.

[...]«

Portugisisk ret

- 8 I henhold til artikel 7, stk. 1, i Decreto-Lei n° 522/85 – Seguro Obrigatório de Responsabilidade Civil Automóvel (lovdekret nr. 522/85 om lovpligtig ansvarsforsikring for motorkøretøjer) af 31. december 1985, som ændret ved Decreto-Lei n° 130/94 (lovdekret nr. 130/94) af 19. maj 1994 (herefter »lovdekret nr. 522/85«), er skade som følge af kvæstelser, som føreren af det forsikrede køretøj pådrager sig, udelukket fra forsikringsdækning under den lovpligtige ansvarsforsikring for motorkøretøjer (herefter »den lovpligtige forsikring«).
- 9 Det følger af artikel 7, stk. 3, i lovdekret nr. 522/85, at i tilfælde af, at en person, bl.a. ægtefællen til føreren af køretøjet og forsikringstageren, afgår ved døden som følge af en ulykke, er enhver erstatning for ikke-økonomiske skader til den, der er skyld i ulykken, udelukket.
- 10 I medfør af civillovbogens artikel 483 skal den, der på ansvarspådragende vis ulovligt krænker en andens rettighed, betale erstatning til den skadelidte for de skader, der følger heraf.
- 11 Denne civillovbogs artikel 495, stk. 3, fastsætter, at i tilfælde af dødsfald eller legemsskade har de personer, som af den skadelidte kunne kræve underhold, eller til hvilke den skadelidte ydede underholdsudgifter til opfyldelse af en naturlig forpligtelse, ret til erstatning.

Twisten i hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål

- 12 Den 3. december 2005 fandt en ulykke sted i Paredes (Portugal) mellem et køretøj, der førtes af José Joaquim Neto de Sousa, som var forsikret hos forsikringsselskabet Zurich, og et andet køretøj. José Joaquim Neto de Sousa, som havde mistet kontrollen over sit køretøj, blev erklæret ansvarlig for denne ulykke. Ana Cristina da Rocha Carvalho, José Joaquim Neto de Sousas ægtefælle, som befandt sig i køretøjet som passager, afgik ved døden som følge af ulykken.
- 13 José Joaquim Neto de Sousa indstævnedes Zurich for Tribunal Judicial de Paredes (kredsdomstolen i Paredes, Portugal) med påstand om, at dette forsikringsselskab tilpligtedes at betale ham et beløb på 335 700 EUR med tillæg af renter i erstatning for økonomisk skade og personskade som følge af ulykken den 3. december 2005. Han gjorde i denne forbindelse bl.a. gældende, at artikel 7, stk. 3, i lovdekret nr. 522/85 ikke udelukkede erstatning til den, der er skyld i ulykken.
- 14 Tribunal Judicial de Paredes (kredsdomstolen i Paredes) tog ikke José Joaquim Neto de Sousas påstand til følge, for så vidt som den vedrørte erstatning for økonomisk skade, med den begrundelse, at denne retsinstitans hverken var i stand til at fastslå Joaquim Neto de Sousas indtægter, udgifter og forpligtelser, eller i hvilket omfang afdøde bidrog eller ville bidrage til parrets indtægter. Den nævnte ret tog heller ikke denne påstand til følge for så vidt angik erstatning for ikke-økonomisk skade med den begrundelse, at erstatning for denne skade var udelukket i henhold til artikel 7, stk. 3, i lovdekret nr. 522/85.
- 15 José Joaquim Neto de Sousa appellerede denne dom til Tribunal da Relação do Porto (appeldomstolen i Porto, Portugal) alene for så vidt angik erstatning for økonomisk skade. Denne ret gav ikke José Joaquim Neto de Sousa medhold i appellen, idet den i det væsentlige fandt, at José Joaquim Neto de Sousa ikke havde ret til nogen erstatning, for så vidt som han var den fører, der var ansvarlig for den ulykke, hvori hans hustru som passager i det køretøj, som han førte, mistede livet.
- 16 José Joaquim Neto de Sousa indbragte sagen for Supremo Tribunal de Justiça (øverste domstol, Portugal), idet han gentog sin argumentation om, at lovdekret nr. 522/85 ikke udelukkede erstatning for økonomisk skade, som den ansvarlige fører har lidt som følge af sin ægtefælles død ved ulykken, og idet han gjorde gældende, at Tribunal da Relação do Porto (appeldomstolen i Porto) ved at nægte ham ret til erstatning for økonomisk skade, der er en følge af, at hans hustru, som var passager i det

køretøj, som var impliceret i ulykken, afgik ved døden, havde tilsidesat dette lovdekrets artikel 7, stk. 3. José Joaquim Neto de Sousa anmodede ligeledes denne ret om i henhold til artikel 267 TEUF at forelægge Domstolen et præjudicielt spørgsmål om, hvorvidt bestemmelserne i andet og tredje direktiv var til hinder for erstatning af en sådan skade.

- 17 Supremo Tribunal de Justiça (øverste domstol) gav ikke José Joaquim Neto de Sousa medhold i sagen. Den fandt i det væsentlige, at José Joaquim Neto de Sousas ret til erstatning var reguleret af både civillovbogens artikel 495, stk. 3, og af samme lovebogs artikel 483, at denne ret til erstatning udsprang »af retsstillingen« for den person, der påberåber sig retten til erstatning, og ikke af retsstillingen for afdøde, og at José Joaquim Neto de Sousa ved sin ansvarspådragende adfærd havde påvirket sine egne rettigheder. Denne retsinstans fandt, at i henhold til doktrinen sibi imputat, hvorefter en person ikke kan påberåbe sig sine egne fejl, stod den ret til erstatning, der er fastsat i civillovbogens artikel 495, stk. 3, ikke åben for den, som er eneansvarlig for en ulykke, hvorved ægtefællen, som er passager i det køretøj, som den pågældende fører, afgår ved døden, og at José Joaquim Neto de Sousa følgelig ikke kunne tilkendes erstatning.
- 18 Med hensyn til anmodningen om præjudiciel afgørelse var Supremo Tribunal de Justiça (øverste domstol) af den opfattelse, at andet og tredje direktiv fastsætter den lovpligtige forsikringsordning samtidig med, at det overlades til national ret at regulere erstatningsansvaret, og at, selv om der hvad passagerer angår er et vist sammenfald mellem denne ordning og national ret, kan reglerne i lovdekret nr. 522/85 ikke føre til, at anvendelsen af den nationale erstatningsansvarsordning i henhold til civillovbogens artikel 495, stk. 3, udelukkes.
- 19 José Joaquim Neto de Sousa anlagde ved Tribunal da Comarca do Porto Este (Penafiel) (retten i første instans i retskredsen Porto Este – Penafiel, Portugal) et almindeligt anerkendelsessøgsmål mod den portugisiske stat med påstand om, at denne tilpligtedes at betale ham et beløb på 245 700 EUR med tillæg af renter for det tab, som han har lidt som følge af den rettergangsfejl, som Supremo Tribunal de Justiça (øverste domstol) havde begået, da den ikke gav ham medhold.
- 20 Idet Tribunal da Comarca do Porto Este, Penafiel (retten i første instans i retskredsen Porto Este (Penafiel)) ikke gav José Joaquim Neto de Sousa medhold i sagen, har han iværksat appel ved Tribunal da Relação do Porto (appeldomstolen i Porto), idet han bl.a. har gjort gældende, at Supremo Tribunal de Justiça (øverste domstol) har anlagt en urigtig fortolkning af andet direktivs artikel 3 og tredje direktivs artikel 1, som sikrer passagerer i et motorkøretøj ud over føreren erstatning for personskade, som de har lidt som følge af en færdselsulykke, og har tilsidesat sin forpligtelse i henhold til artikel 267 TEUF. José Joaquim Neto de Sousa har ligeledes anmodet Tribunal da Relação do Porto (appeldomstolen i Porto) om i medfør af artikel 267 TEUF at forelægge Domstolen det spørgsmål, der er nævnt i denne doms præmis 16.
- 21 Den forelæggende ret har bemærket, at Supremo Tribunal de Justiça (øverste domstol) ikke har udtalt sig om spørgsmålet om, hvorvidt den afdøde passager skal tilkendes erstatning eller ej, men om, hvorvidt José Joaquim Neto de Sousa har ret til erstatning eller ej, henset til den omstændighed, at han var ansvarlig for ulykken. Den forelæggende ret er af den opfattelse, at det for at afgøre, om Supremo Tribunal de Justiça (øverste domstol) kunne afstå fra at forelægge Domstolen et præjudicielt spørgsmål, først skal afgøres, om de EU-retlige bestemmelser, som er blevet påberåbt for denne ret, er klare og utvetydige.
- 22 Under disse omstændigheder har Tribunal da Relação do Porto (appeldomstolen i Porto) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Er bestemmelserne i [andet og tredje direktiv] til hinder for en national lovgivning, som i henhold til artikel 7, stk. 3, i [lovdekret nr. 522/85] fastsætter erstatning for økonomisk skade til den fører, der har forårsaget en ulykke på grund af forsømmelighed, i tilfælde af at dennes ægtefælle, som var passager i bilen, dør?«

Om det præjudicielle spørgsmål

- 23 Indledningsvis bemærkes, at det fremgår af Domstolens faste praksis, at det som led i den samarbejdsprocedure mellem de nationale retter og Domstolen, som er indført ved artikel 267 TEUF, tilkommer denne at give den nationale ret et hensigtsmæssigt svar, som sætter den i stand til at afgøre den tvist, der verserer for den. Ud fra dette synspunkt påhviler det i givet fald Domstolen at omformulere de spørgsmål, som den forelægges. Domstolen kan desuden inddrage EU-retlige regler, som den nationale ret ikke har henvist til i spørgsmålet (dom af 1.2.2017, Município de Palmela, C-144/16, EU:C:2017:76, præmis 20 og den deri nævnte retspraksis).
- 24 I den foreliggende sag fremgår det af forelæggelsesafgørelsen, at Supremo Tribunal de Justiça (øverste domstol) i den dom, hvori den tilsidesatte bestemmelserne i andet og tredje direktiv, fastslog, at gældende portugisisk ret, navnlig civillovbogens artikel 483 og artikel 495, stk. 3, ikke giver José Joaquim Neto de Sousa mulighed for at opnå den af ham krævede erstatning.
- 25 Under disse omstændigheder skal det forelagte spørgsmål forstås således, at det ønskes oplyst, om EU-lovgivningen vedrørende lovpligtig forsikring skal fortolkes således, at den er til hinder for en national lovgivning, som – for føreren af et motorkøretøj, som ved egen skyld er ansvarlig for en færdselsulykke, ved hvilken den pågældendes ægtefælle, som var passager i bilen, afgik ved døden – udelukker retten til erstatning for den økonomiske skade, som den pågældende fører har lidt som følge af dette dødsfald.
- 26 I denne forbindelse bemærkes, at det fremgår af præamblen til første og andet direktiv, at deres formål er dels at sikre den frie bevægelighed både for køretøjer, der er hjemmehørende på EU's område, og for personer, der kører i dem, dels at sikre personer, der lider skade ved ulykker forvoldt af disse motorkøretøjer, ensartet behandling, uanset hvor i EU ulykken finder sted (dom af 9.6.2011, Ambrósio Lavrador og Olival Ferreira Bonifácio, C-409/09, EU:C:2011:371, præmis 23, og af 23.10.2012, Marques Almeida, C-300/10, EU:C:2012:656, præmis 26).
- 27 Første direktiv, således som suppleret i andet og tredje direktiv, pålægger medlemsstaterne en forpligtelse til at sikre, at erstatningsansvaret for motorkøretøjer, der er hjemmehørende i det pågældende land, er dækket af en forsikring, og angiver bl.a., hvilke typer skade og hvilke skadelidte tredjemænd forsikringen skal dække (dom af 23.10.2012, Marques Almeida, C-300/10, EU:C:2012:656, præmis 27 og den deri nævnte retspraksis).
- 28 Det bemærkes imidlertid, at forpligtelsen til ansvarsforsikringsdækning af skader påført tredjemænd med motorkøretøjer må holdes adskilt fra omfanget af erstatningspligten for disse skader i medfør af den forsikredes erstatningsansvar. Den førstnævnte forpligtelse er sikret og nærmere fastlagt i EU-bestemmelserne, hvorimod den anden forpligtelse i det væsentlige er reguleret af national ret (dom af 17.3.2011, Carvalho Ferreira Santos, C-484/09, EU:C:2011:158, præmis 31, og af 23.10.2012, Marques Almeida, C-300/10, EU:C:2012:656, præmis 28).
- 29 I denne henseende har Domstolen allerede fastslået, at det fremgår af formålet med første, andet og tredje direktiv og af disses ordlyd, at de ikke tilsigter en harmonisering af erstatningsansvarsordningerne i medlemsstaterne, og at medlemsstaterne på EU-rettens nuværende udviklingstrin frit kan fastsætte, hvilken erstatningsansvarsordning der skal gælde for skader, der forvoldes ved færdsel med motorkøretøjer (dom af 23.10.2012, Marques Almeida, C-300/10, EU:C:2012:656, præmis 29 og den deri nævnte retspraksis).
- 30 Medlemsstaterne er dog forpligtet til at sikre, at det erstatningsansvar for motorkøretøjer, der gælder i henhold til deres nationale ret, er dækket af en forsikring i overensstemmelse med bestemmelserne i de tre nævnte direktiver (dom af 23.10.2012, Marques Almeida, C-300/10, EU:C:2012:656, præmis 30 og den deri nævnte retspraksis).

- 31 Medlemsstaterne skal desuden udøve deres kompetence under overholdelse af EU-retten, og de nationale bestemmelser om erstatning af skader som følge af trafikulykker kan ikke fratage første, andet og tredje direktiv deres effektive virkning (jf. i denne retning dom af 23.10.2012, Marques Almeida, C-300/10, EU:C:2012:656, præmis 31).
- 32 Domstolen har allerede fastslået, at de nævnte direktiver vil få frataget deres effektive virkning, hvis en national lovgivning, som er udformet på grundlag af generelle og abstrakte kriterier, enten bestemmer, at en skadelidts ret til erstatning fra den lovpligtige forsikring bortfalder af den grund, at den skadelidte har medvirket til skadens indtræden, eller uforholdsmæssigt begrænser retten til erstatning (dom af 9.6.2011, Ambrósio Lavrador og Olival Ferreira Bonifácio, C-409/09, EU:C:2011:371, præmis 29, og af 23.10.2012, Marques Almeida, C-300/10, EU:C:2012:656, præmis 32).
- 33 Det bemærkes imidlertid vedrørende hovedsagen, at José Joaquim Neto de Sousas ret til erstatning ikke påvirkes af en begrænsning af dækningen af erstatningsansvaret for motorkøretøjer ved bestemmelserne på forsikringsområdet, men af den gældende nationale erstatningsansvarsordning.
- 34 Den i hovedsagen omhandlede lovgivning, således som fortolket af Supremo Tribunal de Justiça (øverste domstol), bevirker nemlig, at føreren af et motorkøretøj som den ansvarlige for færdselsulykken udelukkes fra at få tilkendt erstatning for sin egen skade, som den pågældende har lidt som følge af ulykken.
- 35 Denne lovgivning begrænser derfor ikke den ansvarsforsikringsdækning for skader påført tredjemænd, som er fastsat for den forsikrede (jf. analogt dom af 23.10.2012, Marques Almeida, C-300/10, EU:C:2012:656, præmis 35).
- 36 Under disse omstændigheder må det fastslås, at den i hovedsagen omhandlede nationale lovgivning ikke påvirker den i EU-retten fastsatte sikring af, at det erstatningsansvar for motorkøretøjer, der fastlægges i den gældende nationale ret, dækkes af en forsikring i overensstemmelse med bestemmelserne i første, andet og tredje direktiv (jf. analogt dom af 23.10.2012, Marques Almeida, C-300/10, EU:C:2012:656, præmis 38).
- 37 Denne betragtning kan ikke drages i tvivl af den omstændighed, at den økonomiske skade, som José Joaquim Neto de Sousa har lidt, er en følge af hans hustrus død, idet hustruen var passager i det køretøj, som han førte, da han forårsagede ulykken. De oplysninger, som den forelæggende ret har fremlagt, synes således at indikere, at hovedsagen ikke drejer sig om retten til erstatning for den skade, som en skadelidte, der var passager i et køretøj, som var involveret i en ulykke, har lidt, men om den skade, som den for ulykken ansvarlige fører har lidt.
- 38 Henset til ovenstående betragtninger skal det forelagte spørgsmål besvares med, at første, andet og tredje direktiv skal fortolkes således, at de ikke er til hinder for en national lovgivning, som – for føreren af et motorkøretøj, som ved egen skyld er ansvarlig for en færdselsulykke, ved hvilken den pågældendes ægtefælle, som var passager i bilen, afgik ved døden – udelukker retten til erstatning for den økonomiske skade, som den pågældende fører har lidt som følge af dette dødsfald.

Sagsomkostninger

- 39 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parter udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Sjette Afdeling) for ret:

Rådets direktiv 72/166/EØF af 24. april 1972 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om ansvarsforsikring for motorkøretøjer og kontrollen med forsikringspligtens overholdelse, Rådets andet direktiv 84/5/EØF af 30. december 1983 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om ansvarsforsikring for motorkøretøjer, som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2005/14/EF af 11. maj 2005, og Rådets tredje direktiv 90/232/EØF af 14. maj 1990 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om ansvarsforsikring for motorkøretøjer skal fortolkes således, at de ikke er til hinder for en national lovgivning, som – for føreren af et motorkøretøj, som ved egen skyld er ansvarlig for en færdselsulykke, ved hvilken den pågældendes ægtefælle, som var passager i bilen, afgik ved døden – udelukker retten til erstatning for den økonomiske skade, som den pågældende fører har lidt som følge af dette dødsfald.

Underskrifter